

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 23 december 2019

Mål nr

T 2996-18

PARTER

Klagande

RM

Ombud: Jur.kand. PL

Motpart

Gjensidige Forsikring ASA Norge, svensk filial, 516407-0384

Box 3031

103 61 Stockholm

Ombud: Advokat RS

SAKEN

Försäkringsersättning

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2018-05-24 i mål T 6624-17

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut i själva saken.

Högsta domstolen ändrar på så sätt hovrättens dom i fråga om rättegångskostnader att RM befrias från skyldigheten att ersätta Gjensidige Forsikring ASA Norge, svensk filial, för rättegångskostnad i Högsta domstolen i mål T 3590-16 och Gjensidige Forsikring ASA Norge, svensk filial, förpliktas att ersätta RM för hennes rättegångskostnad i det målet med 17 350 kr, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 24 maj 2018.

Högsta domstolen förpliktar RM att ersätta Gjensidige Forsikring ASA Norge, svensk filial, för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 35 000 kr avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

RM har yrkat att Högsta domstolen ska förplikta Gjensidige Forsikring ASA Norge, svensk filial, att till henne betala 66 341 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 4 januari 2014 samt befria henne från skyldigheten att ersätta Gjensidiges rättegångskostnad i Högsta domstolen i mål T 3590-16 och i stället tillerkänna henne ersättning för rättegångskostnad där med 17 350 kr, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 24 maj 2018.

Gjensidige har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 6.

DOMSKÄL

Prejudikatfrågan

1. Målet rör bestämmande av försäkringsersättning enligt 6 kap. 2 § försäkringsavtalslagen (2005:104) för delskada på en personbil. Prejudikatfrågan är om försäkringstagaren har rätt till ersättning beräknad utifrån reparationskostnad i en situation när den kostnaden är högre än skillnaden i värde på egendomen före och efter skadan.

Bakgrund

2. I december 2013 anmälde RM till Gjensidige att hon hade blivit av med sin personbil genom ett rån. Hon begärde försäkringsersättning motsvarande bilens värde före tillgreppet och beräknade värdet genom att till sitt inköpspris lägga ett mindre belopp motsvarande en förbättring hon hade gjort på bilen. Gjensidige avböjde att betala med motiveringen att RM inte hade bevisat att det var fråga om ett försäkringsfall. Gjensidige vitsordade bilens värde till det belopp som RM hade köpt den för.

3. Under handläggningen av målet i tingsrätten återfanns bilen i skadat skick. RM ändrade då sin talan på så sätt att hon i första hand yrkade ersättning motsvarande uppskattad kostnad för att reparera den skadade bilen. Beloppet uppgick till knappt 60 000 kr. Hon hade emellertid inte reparerat bilen utan i stället sålt den i befintligt skick. I andra hand yrkade hon ersättning motsvarande bilens värde omedelbart före skadetillfället med avdrag för nettointäkten från hennes försäljning av bilen. Det beloppet uppgick till drygt 45 000 kr. Gjensidige gjorde gällande att eventuell försäkringsersättning skulle beräknas enligt den modell som hade använts i andrahandsyrkandet och vitsordade i den delen ett belopp om drygt 37 000 kr.

4. Tingsrätten ogillade RMs talan med motiveringen att det inte var bevisat att det var fråga om försäkringsfall. Hovrätten tillämpade ett lägre beviskrav och ansåg att försäkringsfall förelåg. Såvitt gäller bilen tillerkändes RM ersättning med det av Gjensidige vitsordade beloppet. Högsta domstolen förklarade därefter i "Bilrånnet" NJA 2017 s. 642 att ett högre beviskrav skulle tillämpas än vad hovrätten hade gjort och lämnade tillbaka målet till hovrätten för ny prövning. I domen angavs att hovrätten även skulle pröva frågan om rättegångskostnader i Högsta domstolen.

5. Hovrätten har vid sin förnyade prövning funnit att försäkringsfall föreligger och förpliktat Gjensidige att till RM utge viss försäkringsersättning, såvitt avser bilen med det av Gjensidige vitsordade beloppet. Hovrätten har förpliktat Gjensidige att betala jämkad ersättning för RMs rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten. I fråga om rättegångskostnader i Högsta domstolens förra mål har hovrätten dock ansett att Gjensidige i det målet var vinnande part och beslutat att RM därför i den delen ska betala ersättning för Gjensidiges rättegångskostnad.

Målet i Högsta domstolen

6. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i hovrättens bedömning att försäkringsfall föreligger.

7. RM har gjort gällande att försäkringsersättning avseende bilen ska beräknas enligt den modell hon använt i sitt förstahandsyrkande och således baseras på en uppskattad reparationskostnad enligt den offert som hon har hämtat in. Hon har vidare gjort gällande att rättegångskostnaderna i det förra målet i Högsta domstolen ska fördelas med utgångspunkt i målets slutliga utgång i hovrätten.

8. Gjensidige har bestritt att det finns någon rätt till ersättning baserad på uppskattad reparationskostnad i en situation som i detta mål.

Försäkringsavtalslagens regler om värdering av skada på egendom

9. Om inte annat framgår av försäkringsavtalet betalas vid försäkring av viss egendom ersättning bara för att själva värdet av egendomen har minskats eller gått förlorat. Följtkostnader av olika slag ersätts alltså inte. (Se 6 kap. 1 § andra stycket och prop. 2003/04:150 s. 438.)

10. I 6 kap. 2 § finns dispositiva bestämmelser om värdering av förlorad eller skadad egendom vid beräkning av försäkringsersättningens storlek. Huvudregeln är att värdering ska ske utifrån återanskaffningspriset omedelbart före försäkringsfallet, med avdrag för ålder och bruk samt för nedsatt användbarhet och annan omständighet (första stycket första meningen). I försäkringsvillkoren benämns detta värde ofta dagsvärdet. Lagen förutsätter inte att återanskaffning rent faktiskt sker; den försäkrade kan använda försäkringsersättningen till vad han eller hon vill (se bl.a. Bertil Bengtsson, Försäkringsrätt – Några huvudlinjer, 10 uppl. 2019, s. 76).

11. Huvudregeln om värdering utifrån dagsvärdet är enligt lagens förarbeten i första hand tillämplig vid total skada på den försäkrade egendomen, men gäller också när det bara är fråga om delskada. I delskadefallen kan det emellertid bli fråga om att egendomen återställs genom reparation. För de fallen anges, i en annan regel, att om egendomen kan repareras på ett godtagbart sätt, så gäller det som sägs om återanskaffningspriset i stället reparationskostnaden. (Se 6 kap. 2 § första stycket tredje meningen och a. prop. s. 439.)

12. Liksom regleringen i övrigt i 6 kap. 2 § första stycket är bestämmelsen i tredje meningen en regel om hur försäkringsersättningens storlek ska bestämmas. En bestämmelse i lagtext om beräkning utifrån reparationskostnaden infördes först i och med nu gällande försäkringsavtalslag, men beräkningsmodellen har sedan gammalt förekommit som ett alternativ till dagsvärde-modellen vid beräkning av delskada (se t.ex. SOU 1989:88 s. 335). Syftet med

båda modellerna är att slå fast storleken på försäkringstagarens skada i ekonomiskt hänseende. En utgångspunkt måste därför vara att skadans storlek – åtminstone teoretiskt – i grunden är densamma oavsett vilken beräkningsmodell som används.

13. Bestämmelsen om beräkning utifrån reparationskostnaden kan därför inte tolkas så att den i sig ger försäkringstagaren någon rätt till ersättning som är högre än motsvarande den minskning av egendomens dagsvärde som uppkommit till följd av skadan (jfr Marcus Radetzki, Värdering av skada på egendom enligt försäkringsavtalslagen, i JT 2007–08 s. 413 ff.). Ett annat synsätt skulle stämma dåligt med vad som anges i 6 kap. 1 § andra stycket om att ersättning bara betalas för att själva värdet av egendomen har minskats eller gått förlorat och inte heller stå i överensstämmelse med den försäkringsrättsliga principen om att ett försäkringsfall inte ska medföra vinst för den försäkrade (principen om berikandeförbud, jfr a. prop. s. 192).

14. Om det är känt att dagsvärdeförändringen är mindre än vad reparationskostnaden uppgår till sätter dagsvärdeförändringen alltså normalt ett tak för vilken ersättning som kan utgå. Det är en annan sak att situationen sannolikt ofta är den att det enda som är känt är reparationskostnaden och att det inte heller finns någon anledning att ta in något annat underlag för att beräkna skadans storlek (jfr Jan Hellner, Försäkringsrätt, 2 uppl. 1965, s. 237 f.).

15. Det kan inte anses vara någon förutsättning för en tillämpning av 6 kap. 2 § första stycket tredje meningen att en reparation genomförts eller kommer att genomföras (jfr i fråga om återanskaffning p. 10). Vad som rent faktiskt sker med egendomen saknar alltså betydelse för frågan om val av beräkningsmodell. Även när beräkning skett utifrån en uppskattad reparationskostnad står det försäkringstagaren fritt att disponera över ersättningen.

Fördelning av rättegångskostnader efter återförvisning

16. Huvudprincipen för kostnadsfördelningen enligt 18 kap. rättegångsbalken är att kostnaderna fördelas utifrån målets slutliga utgång och att en part som tappar målet ska ersätta motparten för dennes rättegångskostnad.

17. I 18 kap. 15 § rättegångsbalken finns bestämmelser som är tillämpliga när ett mål rör sig mellan olika instanser. Av tredje stycket följer att när ett mål återförvisas av högre rätt till en lägre ska frågan om kostnaden i den högre rätten prövas i samband med målet efter dess återupptagande. I förarbetena till bestämmelsen anges att om den part som får framgång med ett yrkande om återförvisning sedermera förlorar målet är det i allmänhet inte rimligt att den parten får ersättning för sina kostnader i den högre rätten (se NJA II 1943 s. 242).

18. Huvudprincipen, att ansvaret för rättegångskostnaderna ska fördelas utifrån målets slutliga utgång, gäller alltså även efter återförvisning.

Bedömningen i detta fall

Frågan om försäkringsersättning

19. Såsom parterna fört sin talan i Högsta domstolen är utgångspunkten att den minskning av bilens dagsvärde som skadan medfört uppgår till det belopp som hovrätten kommit fram till, nämligen 37 400 kr. Den av RM begärda högre ersättningen beräknad utifrån en uppskattad reparationskostnad om 59 243 kr överstiger minskningen av bilens dagsvärde. Det saknas anledning att tillerkänna henne någon sådan högre ersättning (jfr p. 14). Hovrättens domslut ska därför i denna del fastställas.

Rättegångskostnaderna i Högsta domstolens mål T 3590-16

20. Utifrån målets utgång i sak har hovrätten tillerkänt RM ersättning för hälften av hennes rättegångskostnader i målet i tingsrätten och hovrätten. Det

saknas anledning att fördela rättegångskostnaderna i Högsta domstolens förra mål på något annat sätt (jfr p. 18). RM bör alltså få ersättning för hälften av sin rättegångskostnad i det målet. Hennes yrkande i denna del ska därför bifallas.

Rättegångskostnaderna i Högsta domstolen denna gång

21. RM har tappat målet i fråga om försäkringsersättningen men haft framgång med sin talan i fråga om tidigare rättegångskostnad i Högsta domstolen. Beloppsmässigt innebär detta att hon vunnit strax under hälften av vad talan avsåg. Målet har dock huvudsakligen avsett frågan om försäkringsersättning. Vid en samlad bedömning bör RM svara för omkring två tredjedelar av Gjensidiges rättegångskostnad här. Det yrkade beloppet är skäligt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Ann-Christine Lindeblad, Petter Asp, Malin Bonthron (referent) och Stefan Reimer
Föredragande justitiesekreterare: Johanna Helevirta